

Teoretické východiská participácie

Reprezentatívny prieskum participácie v SR

Prof. PhDr. Jana Plichtová, PhD.
Mgr. Anna Šestáková, PhD.

Ústav aplikovanej psychológie FSEV

OBSAH

1 Úvod (participácia v kontexte dobrého vládnutia)

1.1 Slovník základných pojmov participácie

2 Reprezentatívny prieskum participácie

2.1 Výskumné otázky

2.2 Prehľad premenných

2.3 Základné výsledky

2.4 Prediktory participácie

3 Diskusia, odporúčania a záver

1 Dobré vládnutie

(Good Governance)

- reakcia medzinárodných organizácií voči „zlému vládnutiu“ rozvojových krajín
- podpora rozvoja vyžaduje kvalitnú verejnú správu
- integrácia do dokumentov medzinárodných zoskupení
- rozdiel medzi pojmami vláda a vládnutie
- princípy: zodpovedanie sa, predvídateľnosť, transparentnosť, participácia
- **participácia = ústredná charakteristika dobrého vládnutia**

1.1 Participácia verejnosti v kontexte dobrého vládnutia

- ukotvená v medzinárodných dokumentoch (vrátane európskych smerníc - 2003/35/EC)
- povinnosť inštitúcií verejnej správy vytvoriť podmienky pre participáciu

Závazok organizátorov:

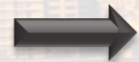
- osloviť dotknutú verejnosť
- informovať širokú verejnosť

Participatívne procesy by mali spĺňať kritériá dobrého vládnutia.

Výstupy projektu NPP:

1. Analytický rámec pre plánovanie a hodnotenie projektov participácie verejnosti

2. Slovník participácie

Slovník základných pojmov participácie občanov a verejnosti v kontexte demokracie

---

Spoluautori: D. Klimovský, B. Konečný, T. Malec

- ✓ 102 základných hesiel
- ✓ výsledok interdisciplinárnej spolupráce
- ✓ témy z oblasti verejnej správy, politológie, politickej sociológie, sociálnej psychológie, politickej ekonómie

Bude dostupný online na adrese:

<https://www.participacia.eu/>

1.2 Kritika nedostatkov participatívnej praxe

- v SR požiadavky na participatívne procesy neadekvátne napĺňané

Časté nedostatky:

- informovanie
- implementácia výstupov
- formálne vykazovanie participácie
- absencia kvalitného dialógu, nízka reprezentatívnosť

Od 2. polovice 20. stor. - diskusia o kvalite reprezentatívnej demokracie

Negatívne trendy: pokles dôvery, odcudzenie, nízka participácia, nacionalizmus, podpora radikálnej pravece...)

Kríza dôvery v liberálny model demokracie?

Dokladajú demokratický deficit aj empirické dáta?

Ako hodnotia občania kvalitu vládnutia na všetkých úrovniach verejnej správy?

Ktoré skupiny sú vnímané ako také, s ktorými je vláda ochotná viesť dialóg a ktoré sú naopak na okraji záujmu?

Existuje súvis medzi tým, ako verejné inštitúcie naplňajú potreby občanov a politickým odcudzením, nedôverou, nezaujmom o politiku?

2 Reprezentatívny prieskum participácie občanov

- reprezentatívny prieskum participácie na Slovensku (N = 1212)
- vekové rozpätie: 18 - 86
- realizovaný v spolupráci s agentúrou Focus
- zber údajov: 30.11. – 11. 12. 2018
- nadväzuje na prieskum z roku 2008 **COPART** „Centrum excelentnosti pre výskum občianstva a participácie na Slovensku“ (Plichtová, 2010; Gyárfášová, Bútorová, 2010)

2.1 Výskumné otázky

- ✓ Aké spôsoby a možnosti participácie verejnosť využíva?
- ✓ V akých oblastiach dochádza k zapájaniu občanov?
- ✓ S akou frekvenciou sa jednotlivé druhy participácie v SR praktizujú?
- ✓ Pozoruje sa nárast participácie od roku 2008?
- ✓ Nakoľko sú občania spokojní s činnosťou verejnej správy?
- ✓ Aké faktory ovplyvňujú participáciu občanov?

2.2 Prehľad sledovaných premenných – nezávislé premenné

INDIVIDUÁLNE PREMENNÉ

Identita:

- ✓ Socio-demografické premenné (rod, vek, vzdelanie, národnosť)
- ✓ Socio-ekonomické premenné (príjem, spoločenská vrstva, zamestnanie)
- ✓ Príslušnosť k cirkvi

Individuálne predpoklady:

- ✓ Ovládanie cudzích jazykov
- ✓ Využívanie internetu
- ✓ Počet, rozmanitosť sledovaných zdrojov
- ✓ Frekvencia sledovania politiky
- ✓ Záujem o politiku
- ✓ Porozumenie politike

ŠTRUKTURÁLNE PREMENNÉ

Predpoklady...

- na strane občianskej spoločnosti:

- ✓ Kraj, veľkosť sídla
- ✓ Hodnotenie vývoja občianskej spoločnosti
- ✓ Dôvera občanov k verejným inštitúciám
- ✓ Všeobecná (interpersonálna) dôvera
- ✓ Dôvera k členským a nečlenským skupinám
- ✓ Dôvody neparticipácie
- ✓ Kedy by sa občania zapojili

- na strane verejnej správy:

Štátna správa:

- ✓ Kvalita zákonov
- ✓ Rešpektovanie demokratických princípov
- ✓ Otvorenosť voči organizovaným skupinám
- ✓ Kvalita vládnutia na úrovni štátnej správy

Samospráva:

- ✓ Ponuka možností participovať
- ✓ Oblasti zapájania verejnosti
- ✓ Kvalita vládnutia na úrovni samospráv
- ✓ Kvalita služieb administratívy

2.2 Prehľad sledovaných premenných –závislé premenné

Skóre participácie (členstvo v organizáciách a účasť na rozhodovaní)

- Kandidovanie do verejnej funkcie
- Vyjadrenie k politickým otázkam v médiách
- Aktívna práva v odboroch
- Práca pre politickú stranu
- Účasť na demonštrácii
- Práca pre mimovládnu organizáciu
- Obrátenie sa na politického činiteľa
- Účasť na politickom mítingu
- Podpis petície
- Účasť na voľbách
- Internetové diskusie o verejnom diani
- Účasť na verejných rokovaníach
- Zapojenie do protestu alebo bojkotu
- Charitatívne zbierky
- Svojpomocná komunitná aktivita
- Pripomienkovanie zákona
- Pripomienky k záväznému nariadeniu obce
- účasť na miestnom referende
- Účasť na štátnom referende
- Pripomienky k dôležitému dokumentu obce
- Pripomienky ku konaniu, ktoré zasahuje do života občana
- Účasť na tvorbe komunitného plánu
- Účasť na tvorbe Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja
- Žaloba pre porušenie povinností obce

Miera zapojenia sa do politických a spoločenských organizácií:

(aktívne a pasívne členstvo, minulé členstvo, finančná alebo iná výpomoc)

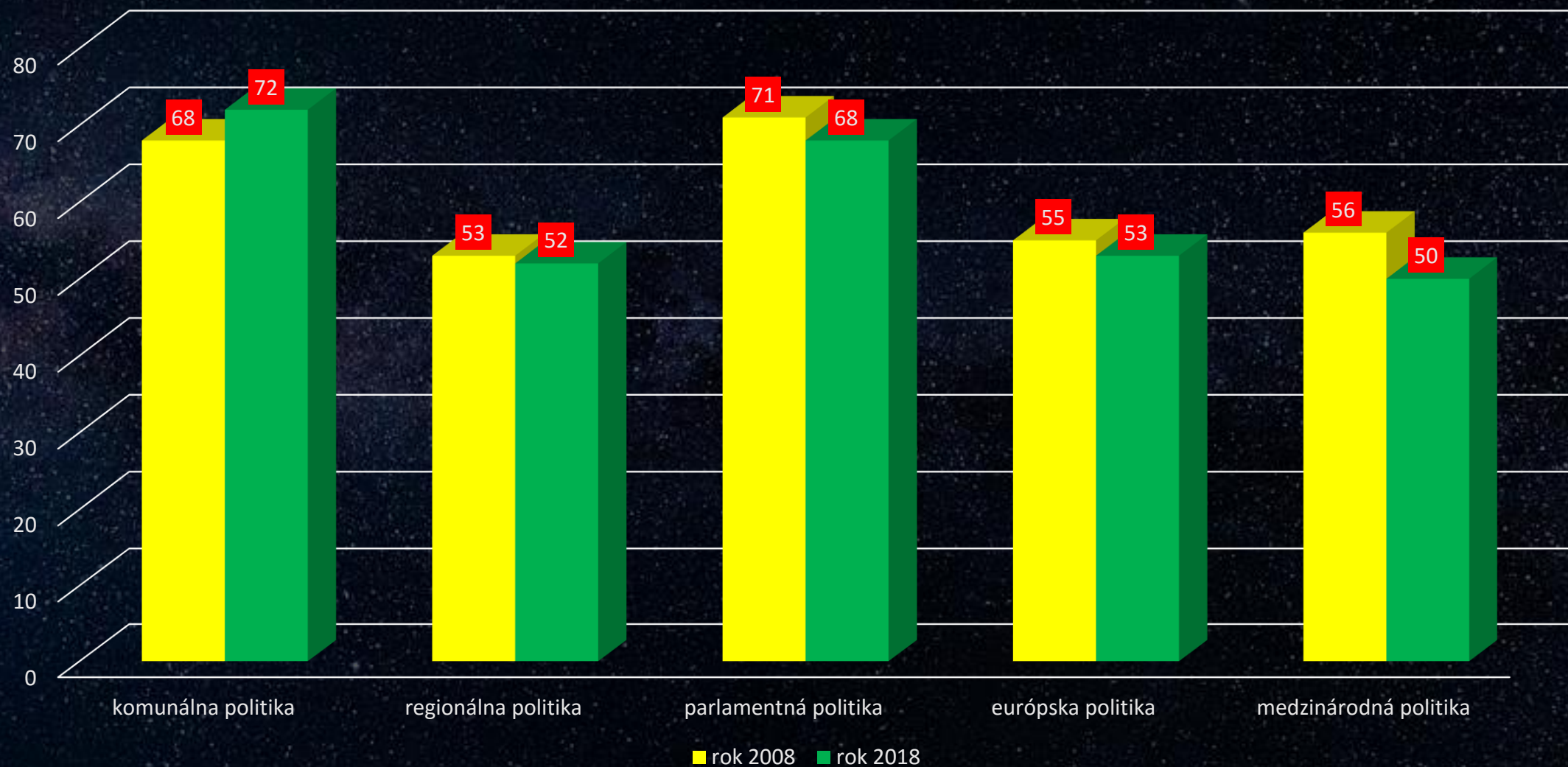
- Politické strany
- Odborové organizácie
- Cirkev alebo iná náboženská skupina
- Záujmová organizácia
- Profesionálne združenie
- Mimovládna organizácia
- Občianske združenie
- Virtuálna komunita
- iné

Základné výsledky

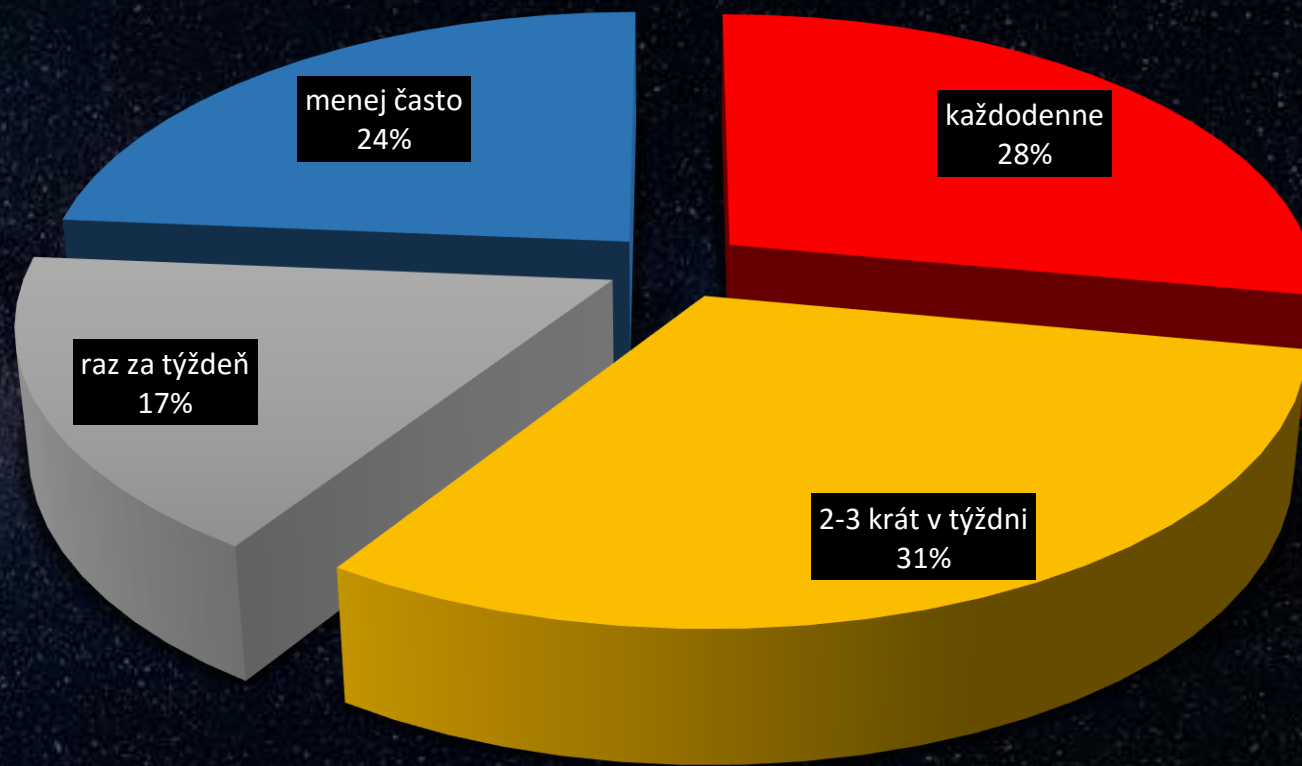
SLEDOVANÉ PREMENNÉ:

- ✓ Záujem o jednotlivé úrovne politiky
- ✓ Sledovanie politického diania
- ✓ Porozumenie politike
- ✓ Hodnotenie občianskej spoločnosti
- ✓ Dôvody neparticipácie
- ✓ Kedy by sa občania zapojili
- ✓ Dôvera občanov v inštitúcie
- ✓ Dôvera voči členským a nečlenským skupinám
- ✓ Kvalita vládnutia na úrovni štátnej správy
- ✓ Kvalita vládnutia na úrovni samospráv
- ✓ Rešpektovanie demokratických princípov
- ✓ Kvalita zákonov
- ✓ Otvorenosť vlády voči dialógu s organizovanými skupinami
- ✓ Ponuka verejnosti zo strany verejnej správy
- ✓ Oblasti, do ktorých verejná správa prizýva občanov
- ✓ Miera participácie

1. ZÁUJEM OBČANOV O POLITIKU

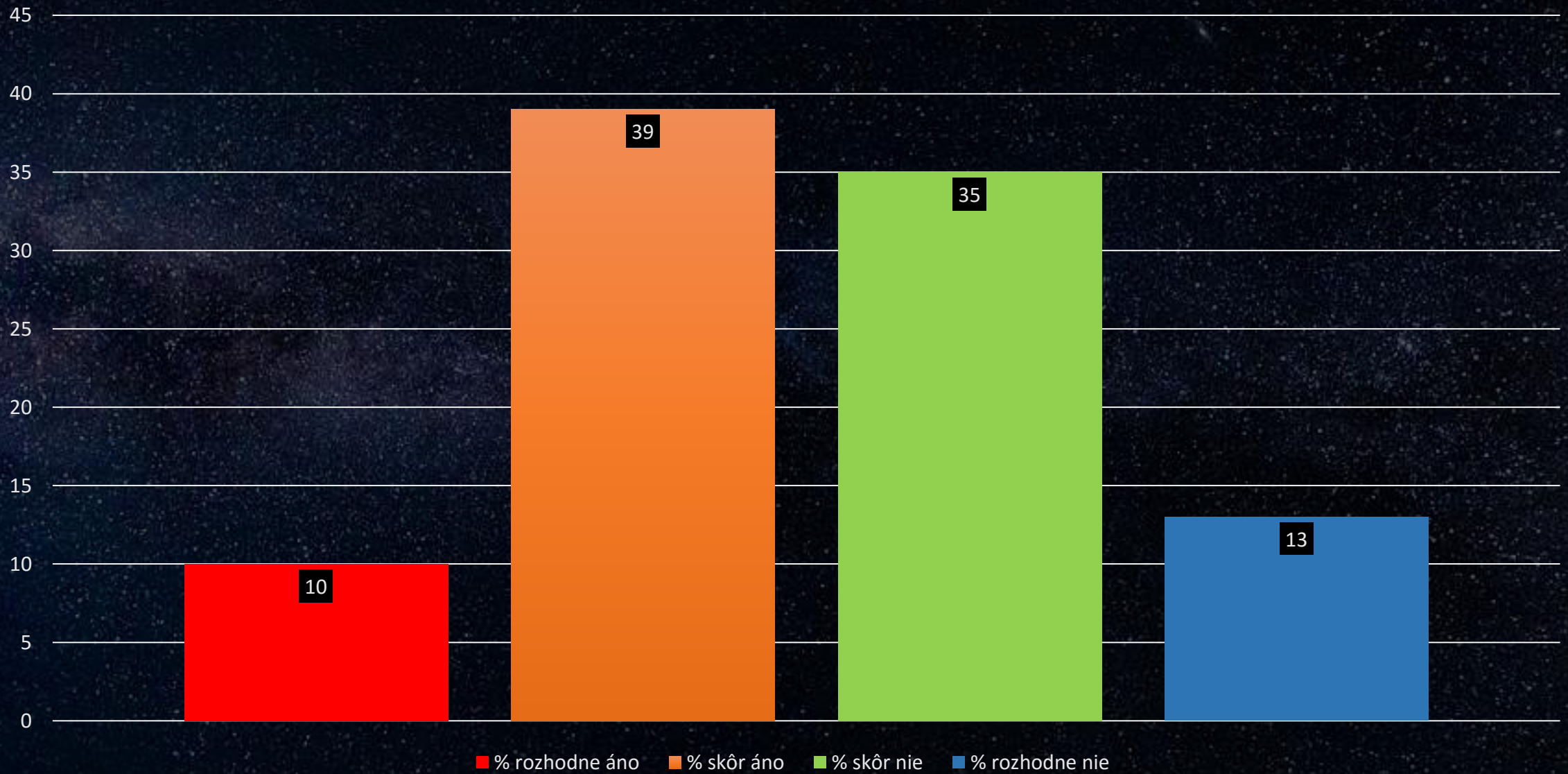

2. AKO ČASTO OBČANIA SLEDUJÚ POLITICKÉ DIANIE?

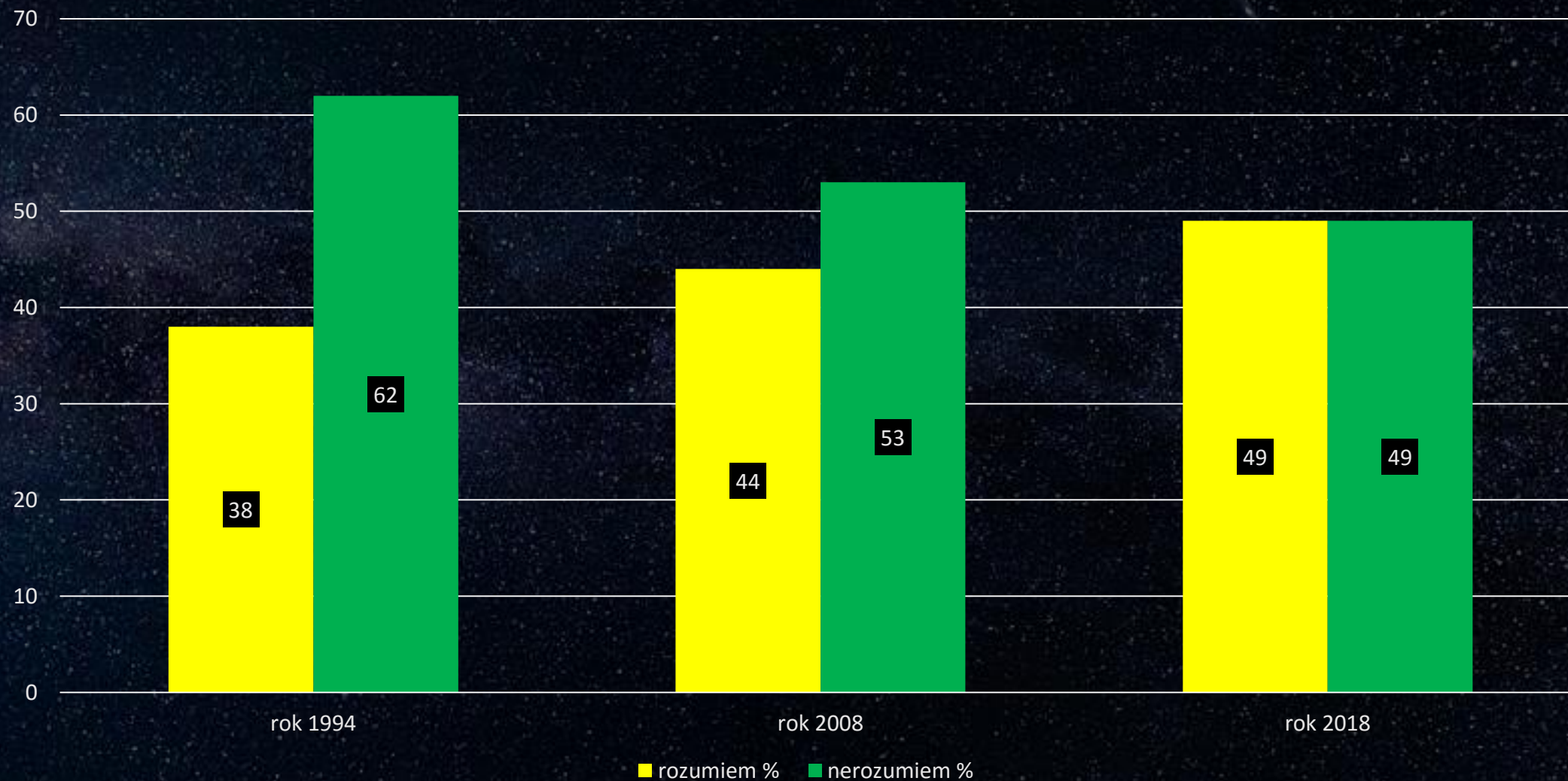
■ každodenne ■ 2-3 krát v týždni ■ raz za týždeň ■ menej často

3. ROZUMIEM POLITIKE?

4. ROZUMIEM POLITIKE?

(porovnanie roky 1994 - 2008 - 2018)

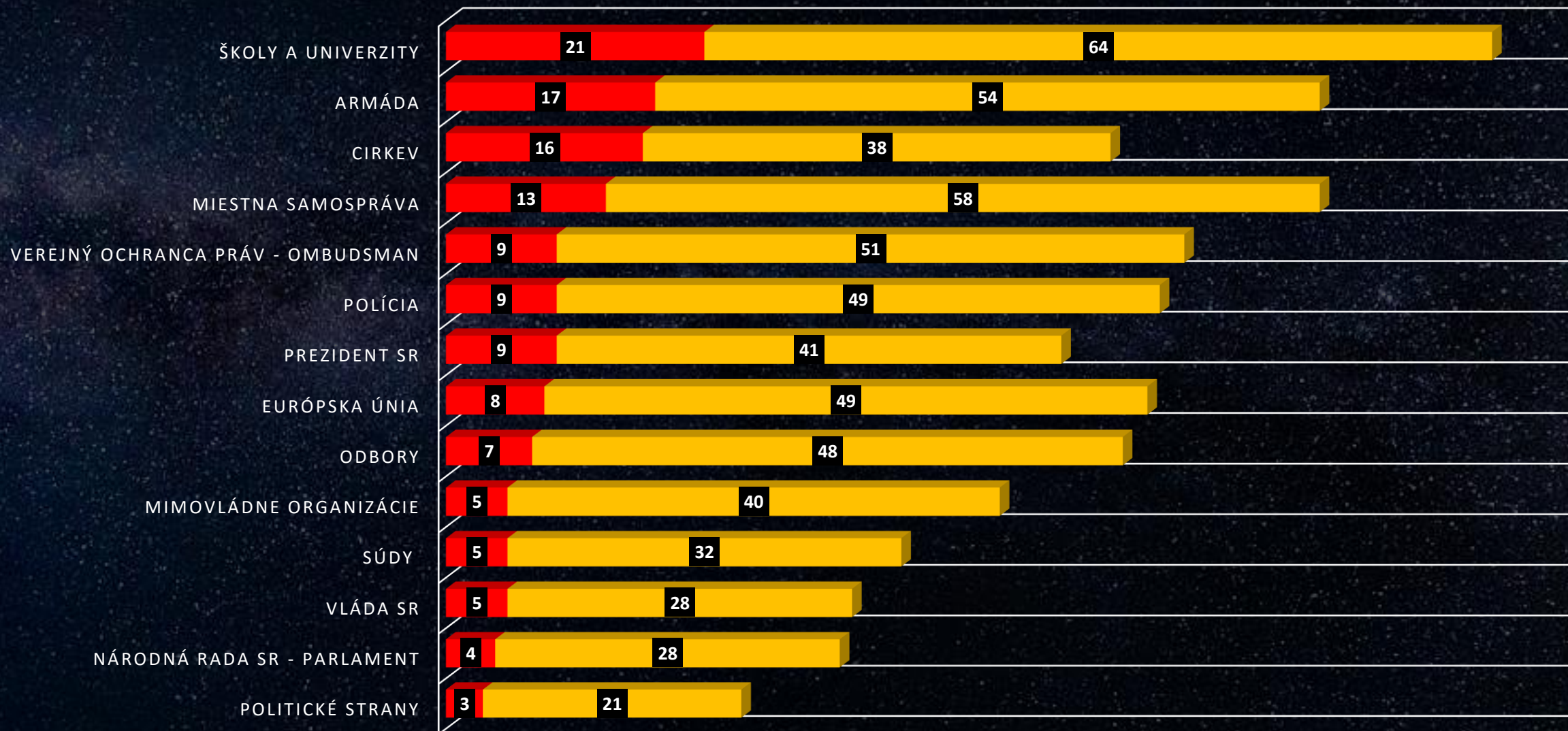
5. AKO JE NA TOM OBČIANSKA SPOLOČNOSŤ?

■ Súhlas s výrokom A ■ Súhlas s výrokom B

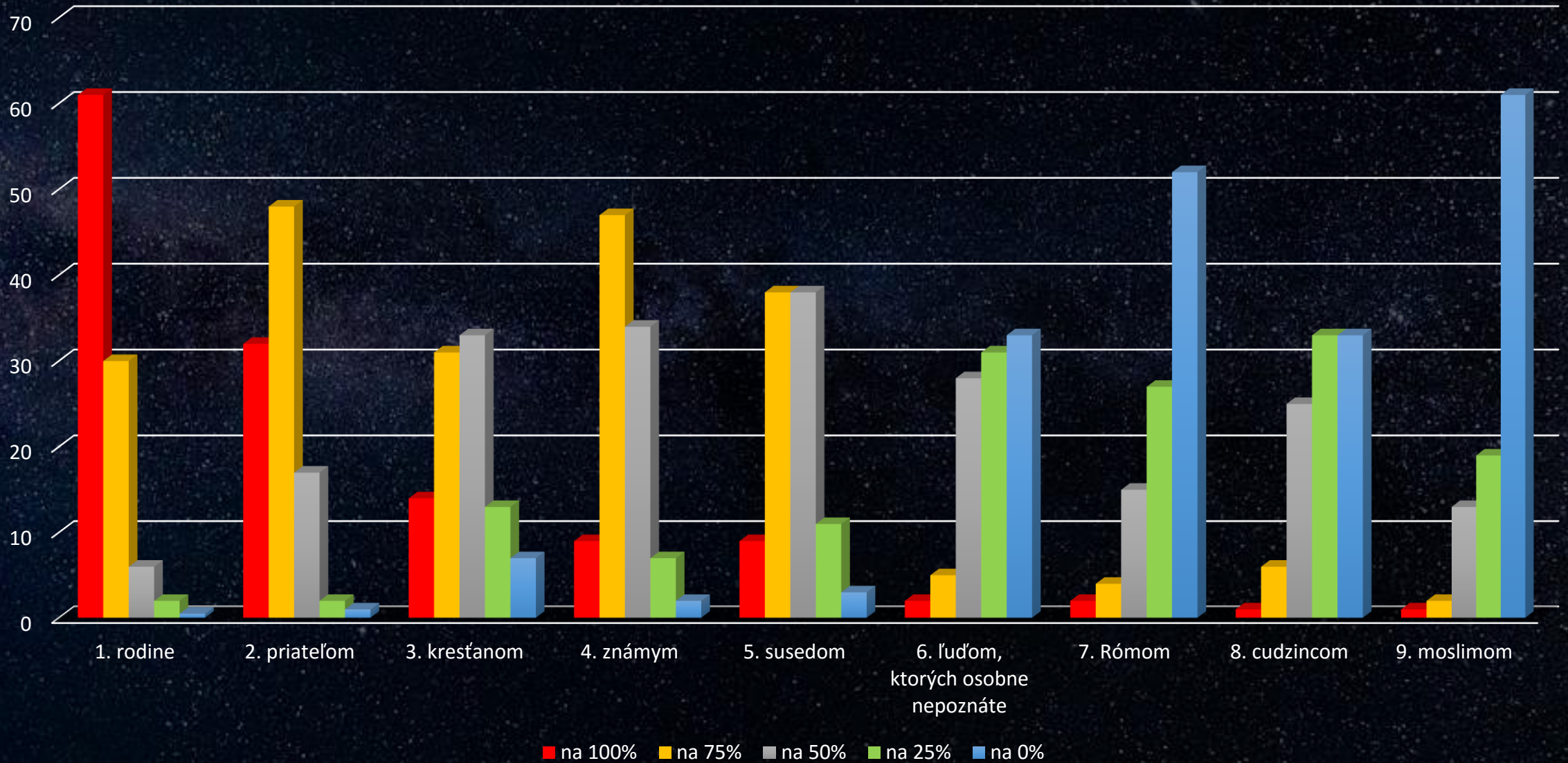

6. NAKOLKO DÔVERUJÚ OBČANIA INŠTITÚCIÁM?

■ % úplne dôverujem   ■ % skôr dôverujem

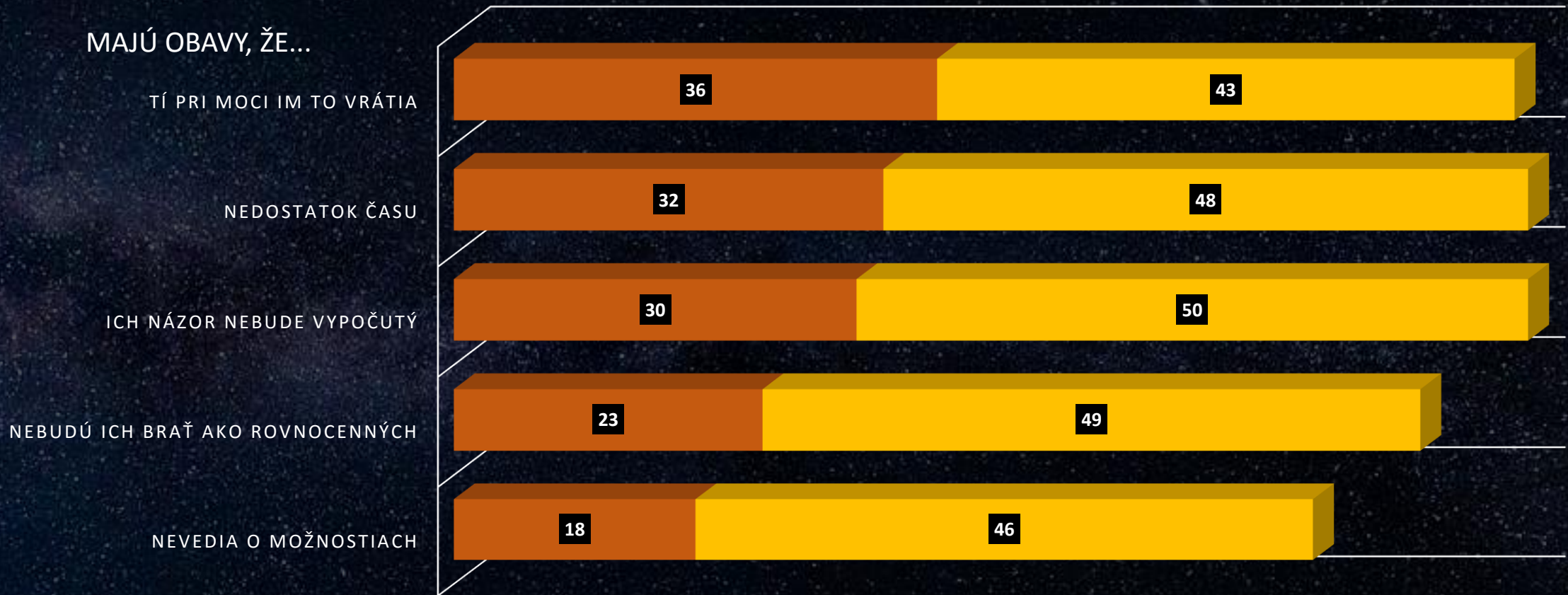

7. Nakoľko si dôverujú občania navzájom? (faktor 1 členské skupiny: 1-5, faktor 2 nečlenské skupiny: 6-9)

8. PREČO OBČANIA NEPARTICIPUJÚ?

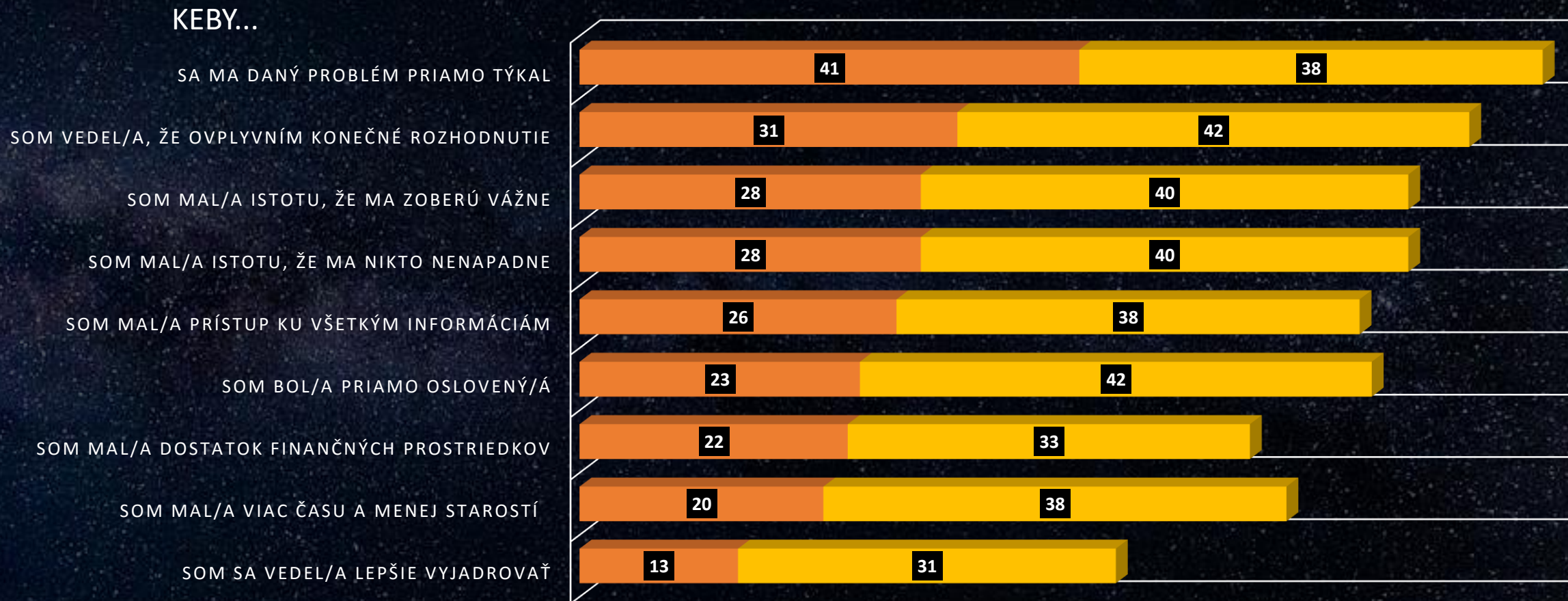
■ % úplne súhlasím ■ % skôr súhlasím

INÉ DÔVODY (nezáujem o veci verejné/l'ahostajnosť, „aj tak nemôžu veľa ovplyvniť“, je to zbytočné – nedôvera, že sa niečo zmení, strach - boja sa posmechu, zvyk, málo sebavedomia, chýba motivácia, ...)

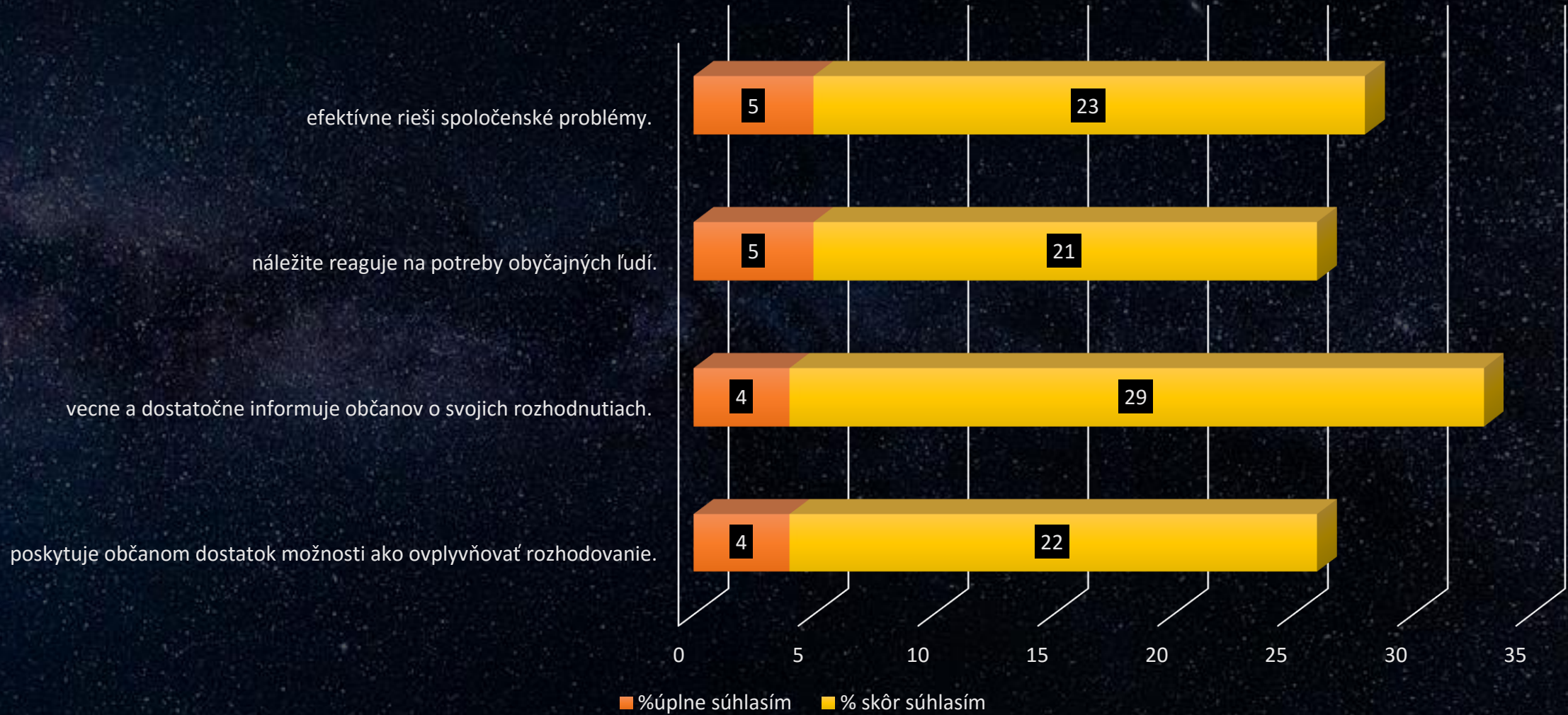
9. KEDY BY SA OBČANIA ZAPOJILI

■ % určite áno ■ % asi áno

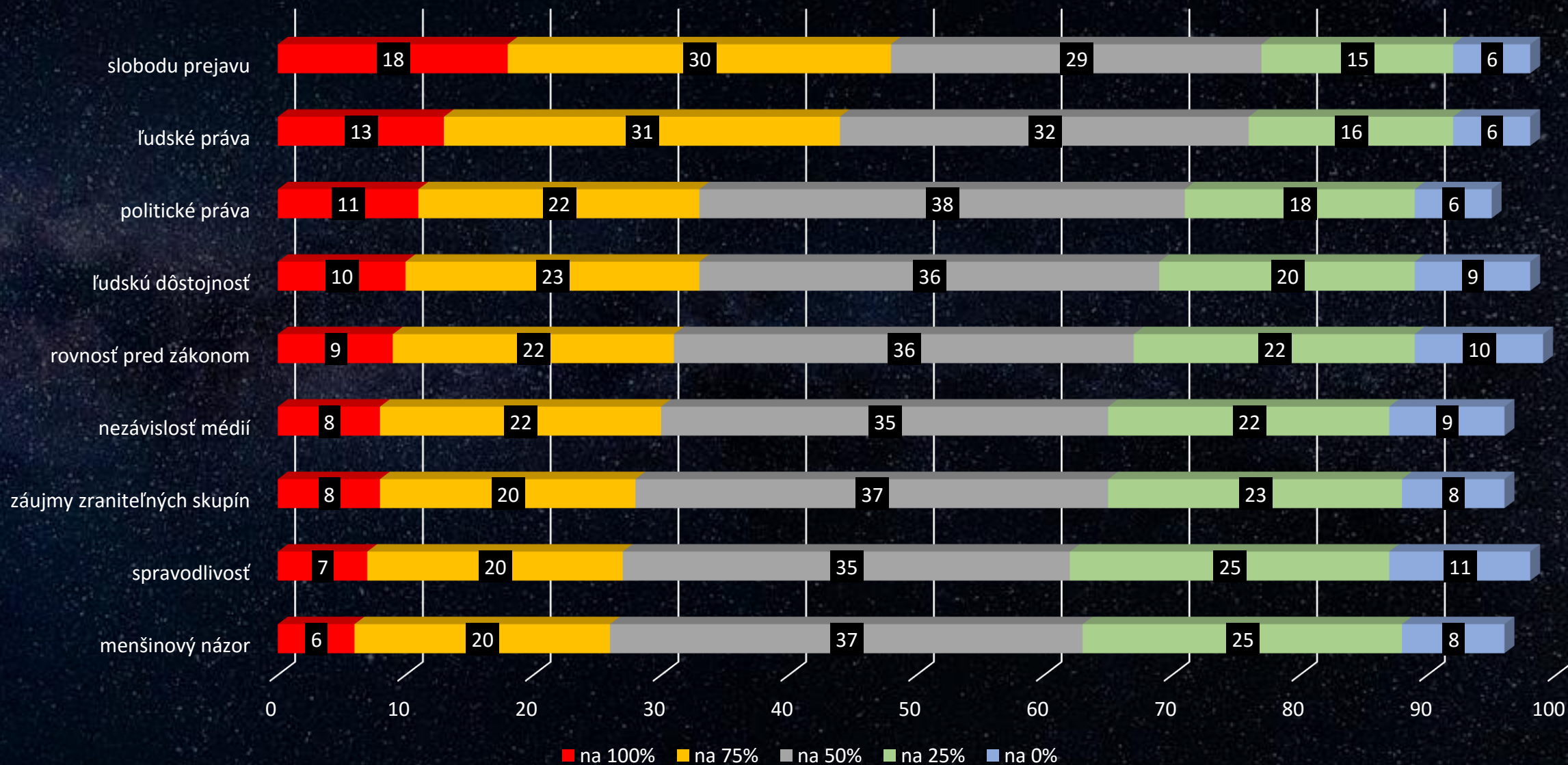

INÉ (ak by šlo o dobrú vec, kvôli zlepšeniu kvality života ľudí, ak by tam neboli schopní ľudia, ak by som bola mladšia, ak by sa neuvádzalo moje meno, ak by som nebol na to sám, ak by som vyriešil nejaký problém – tak by som sa zapojil, ak by to bolo dobre zaplatené, ...)

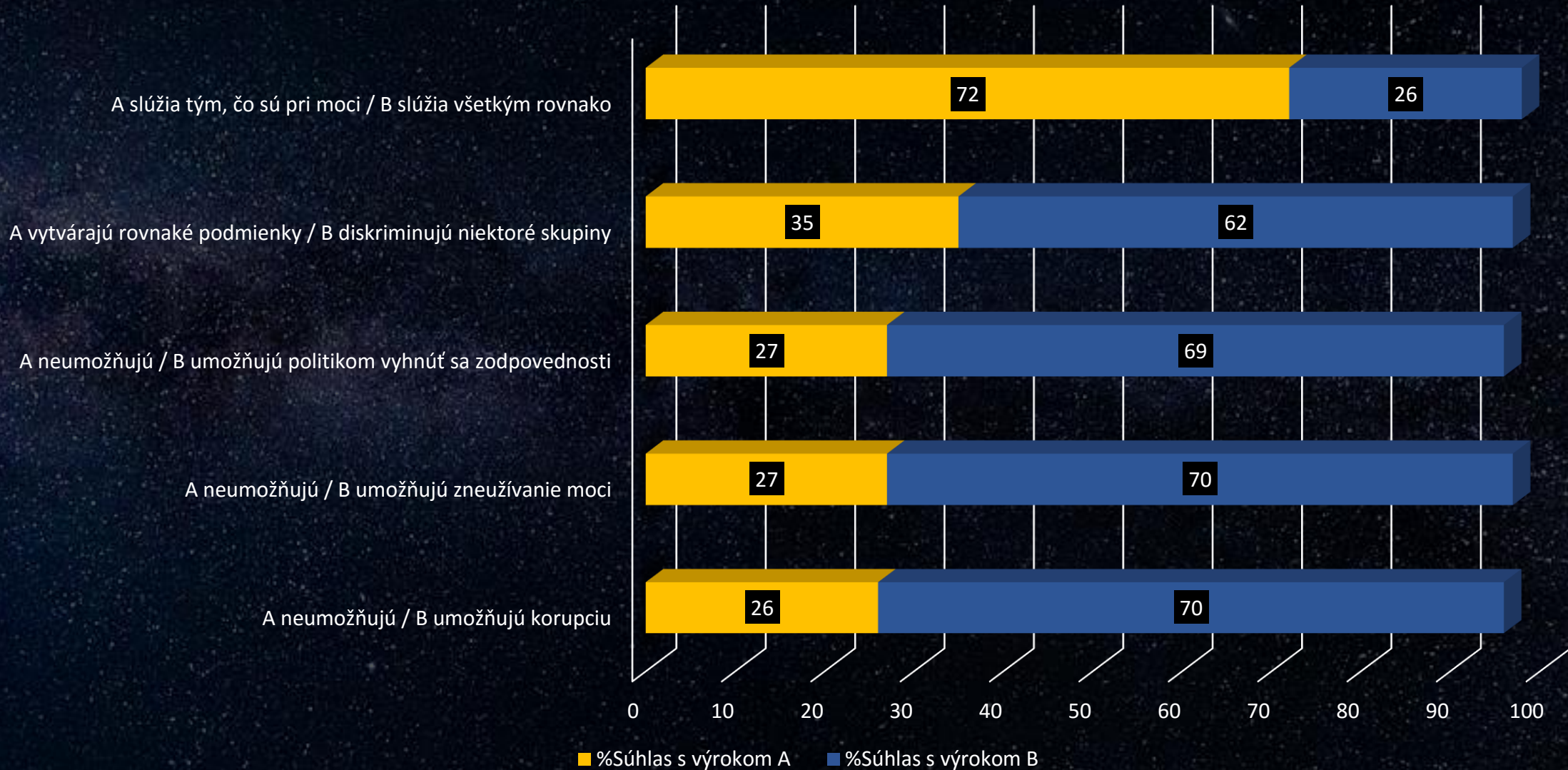
10. Kvalita vládnutia na úrovni štátnej správy

11. Nakoľko vláda rešpektuje demokratické hodnoty a princípy?

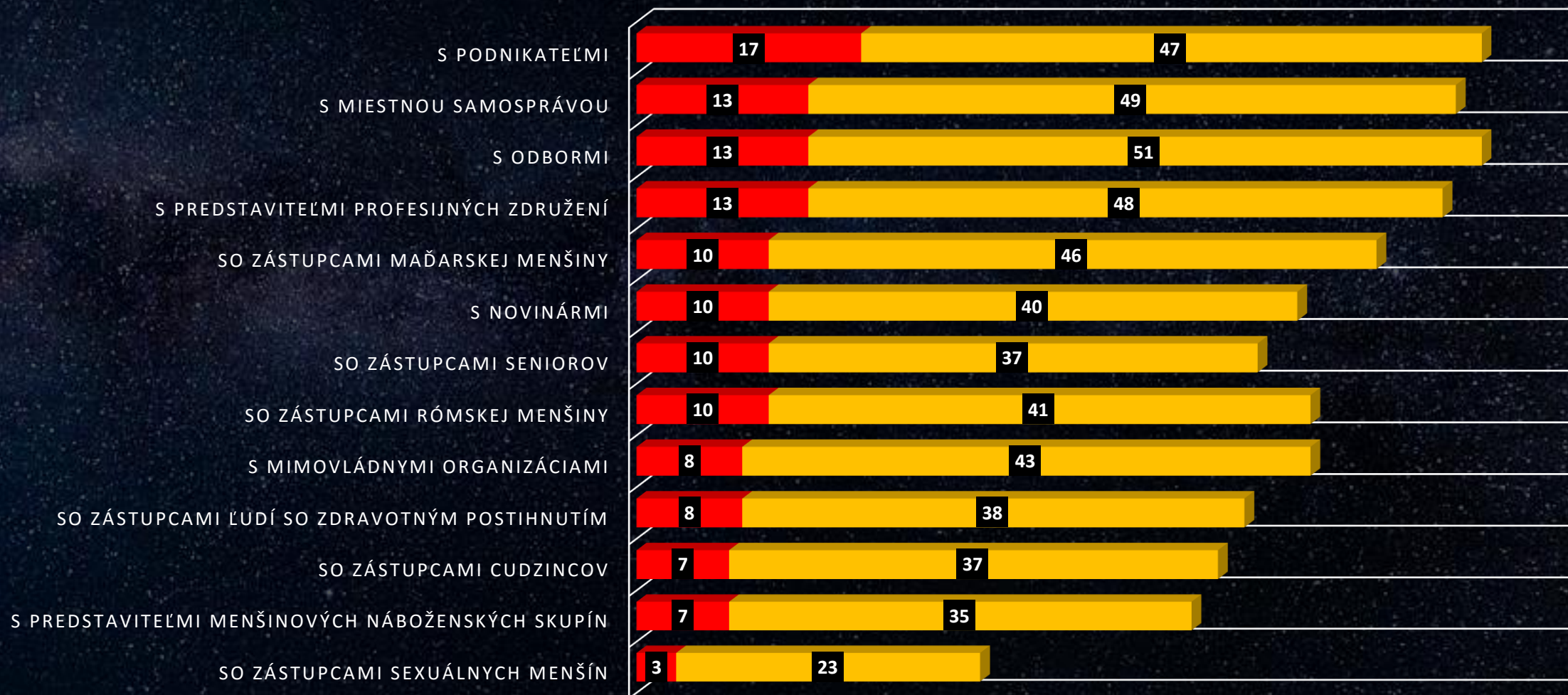
12. Aká je kvalita zákonov?

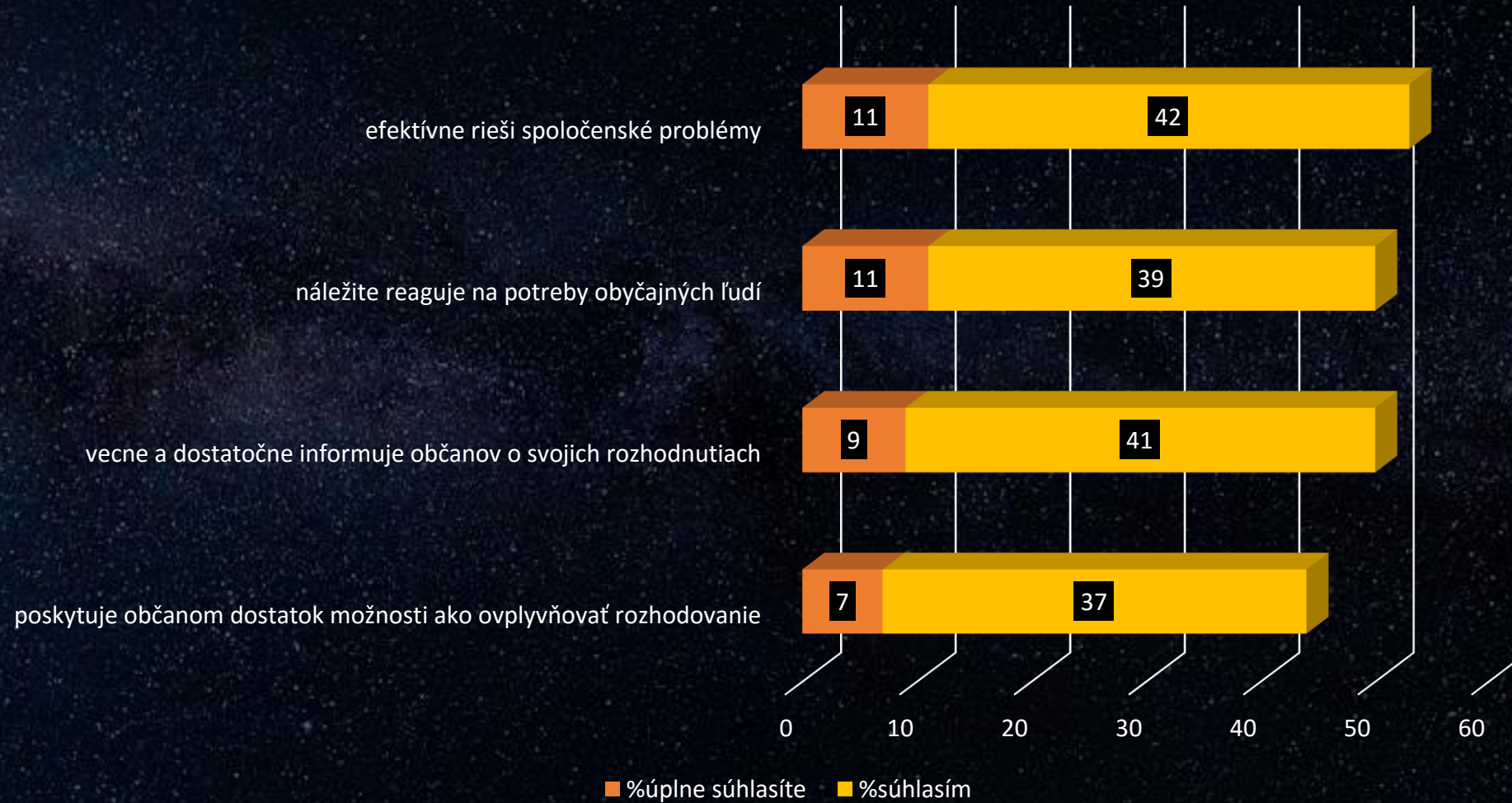

13. NAKOĽKO MÁ VLÁDA ZÁUJEM VIESŤ DIALÓG S NASLEDOVNÝMI SKUPINAMI?

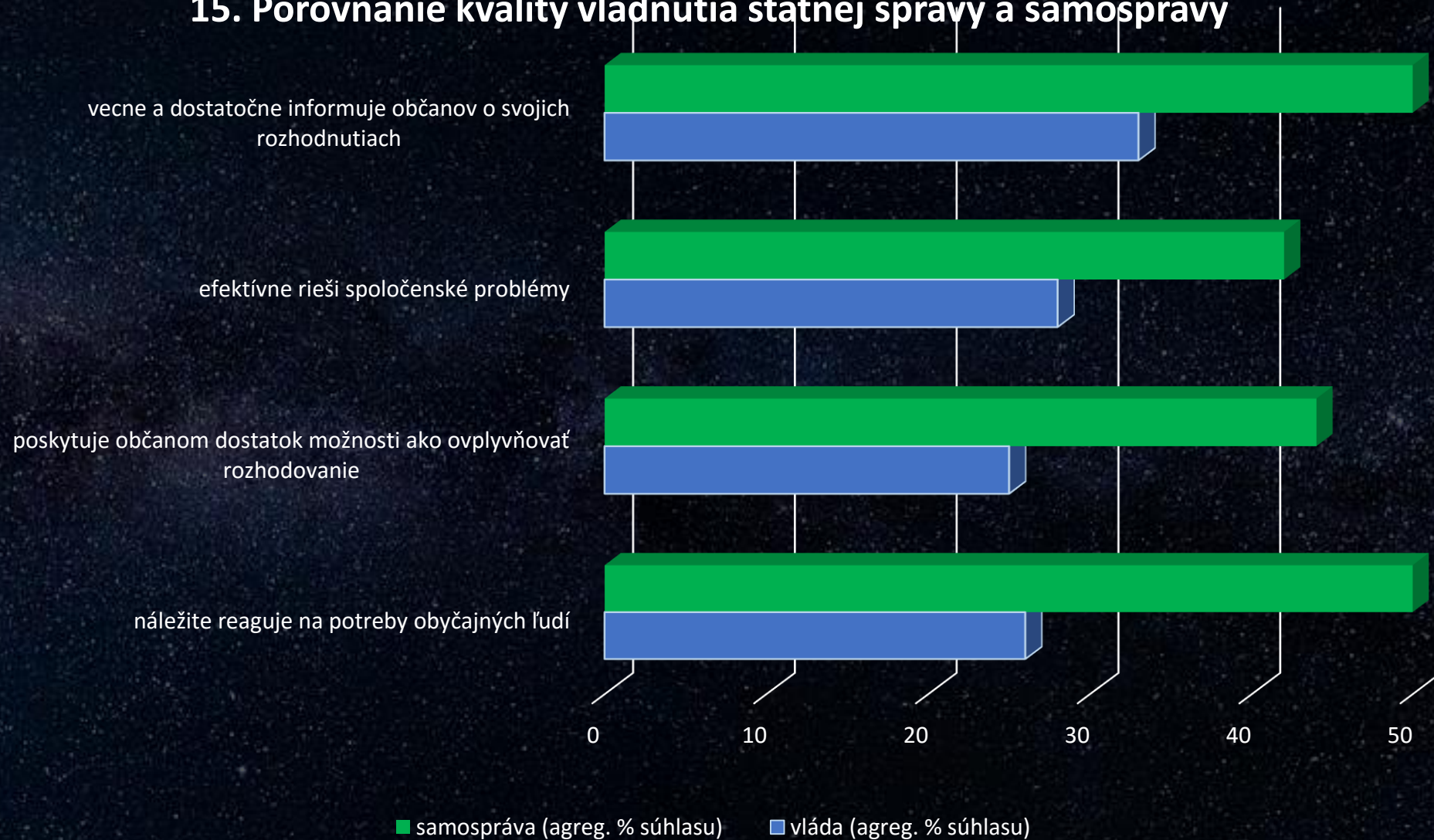
■ % rozhodne má záujem   ■ % skôr má záujem

14. Kvalita vládnutia na úrovni samospráv

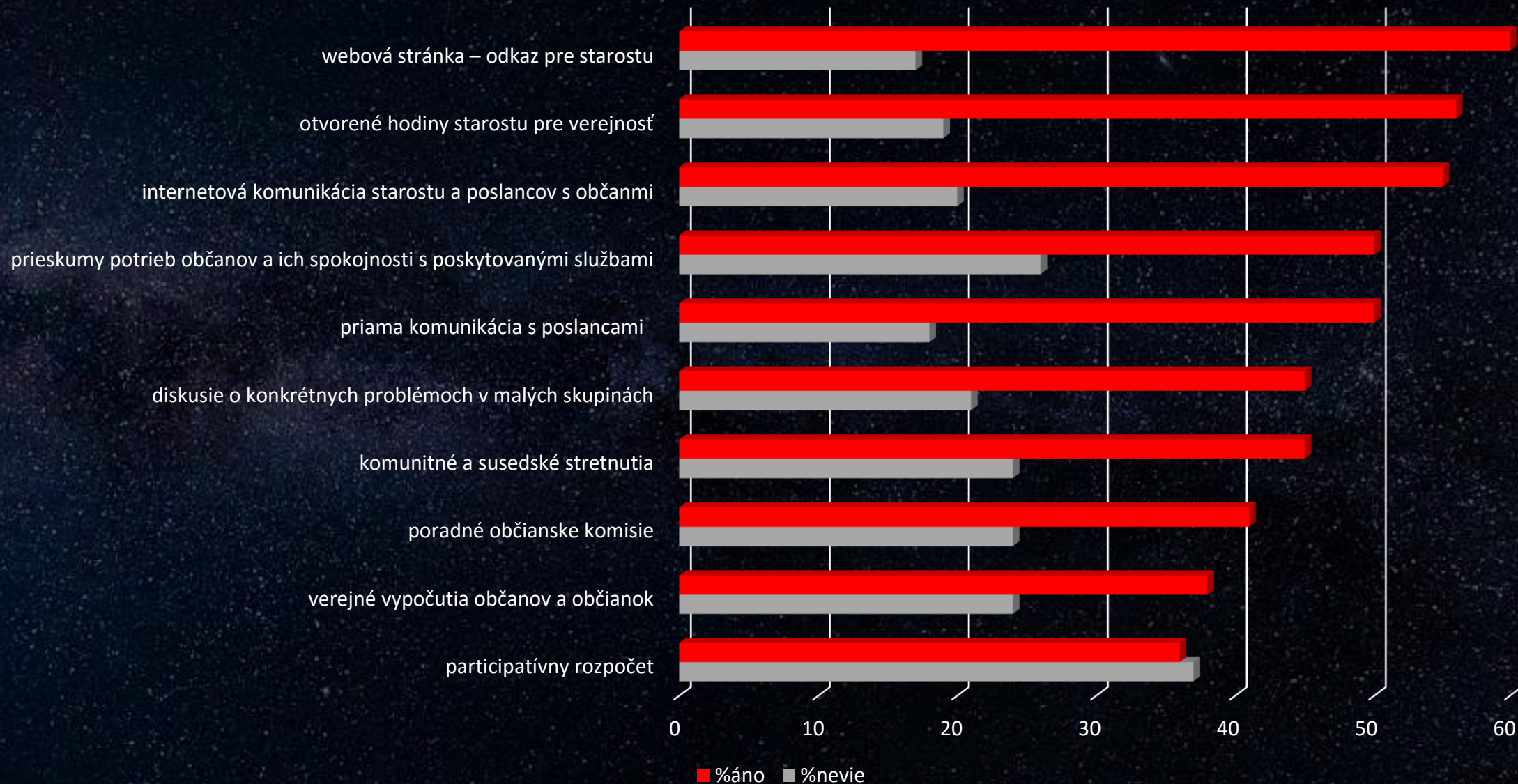
15. Porovnanie kvality vládnutia štátnej správy a samosprávy

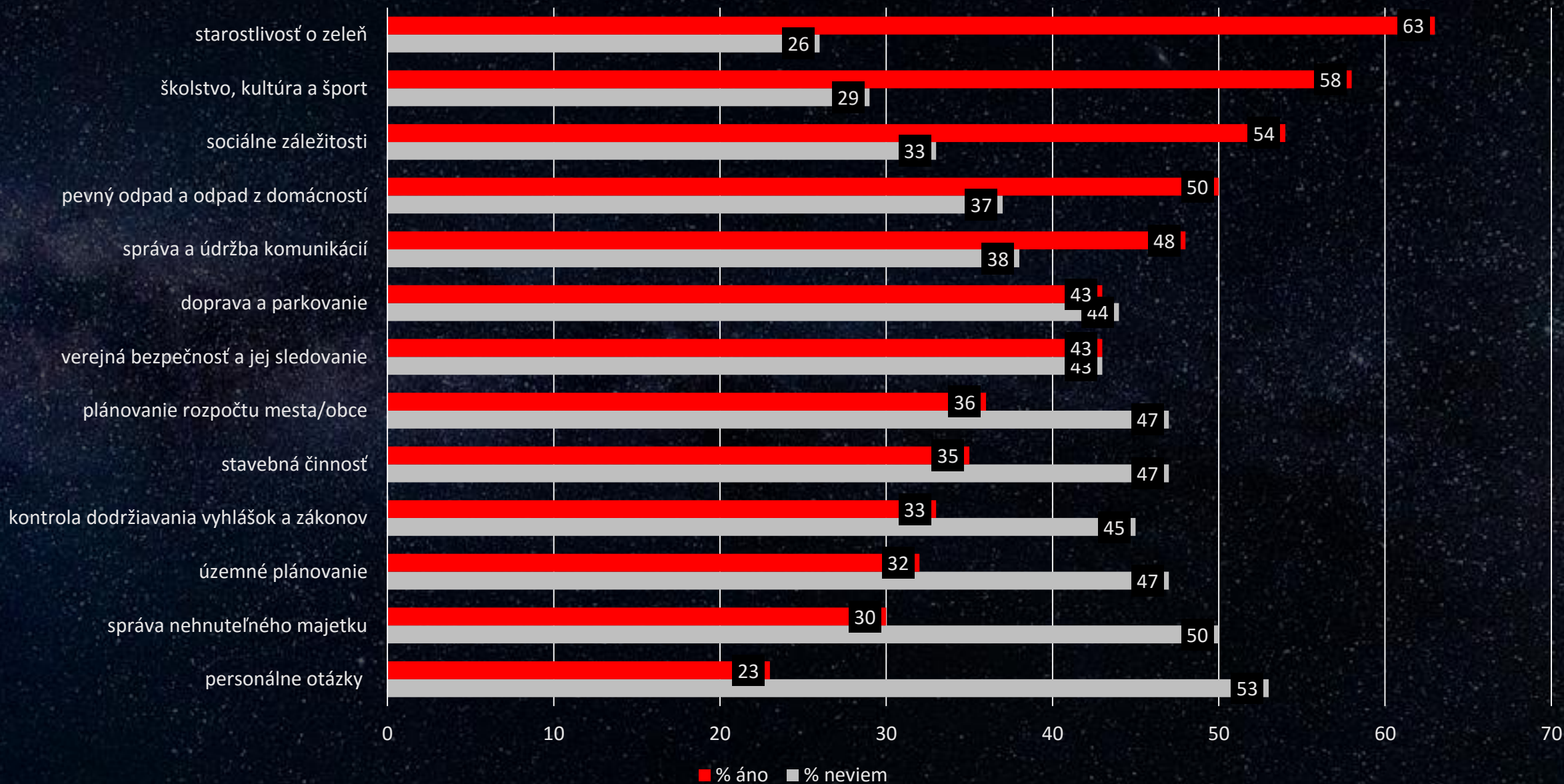
16. Aké možnosti participácie ponúka verejná správa občanom? (do 100 tis. obyvateľov)

17. Aké možnosti participácie ponúka verejná správa občanom? (nad 100 tis. obyvateľov)

18. Do ktorých oblastí verejná správa prizýva verejnosť?

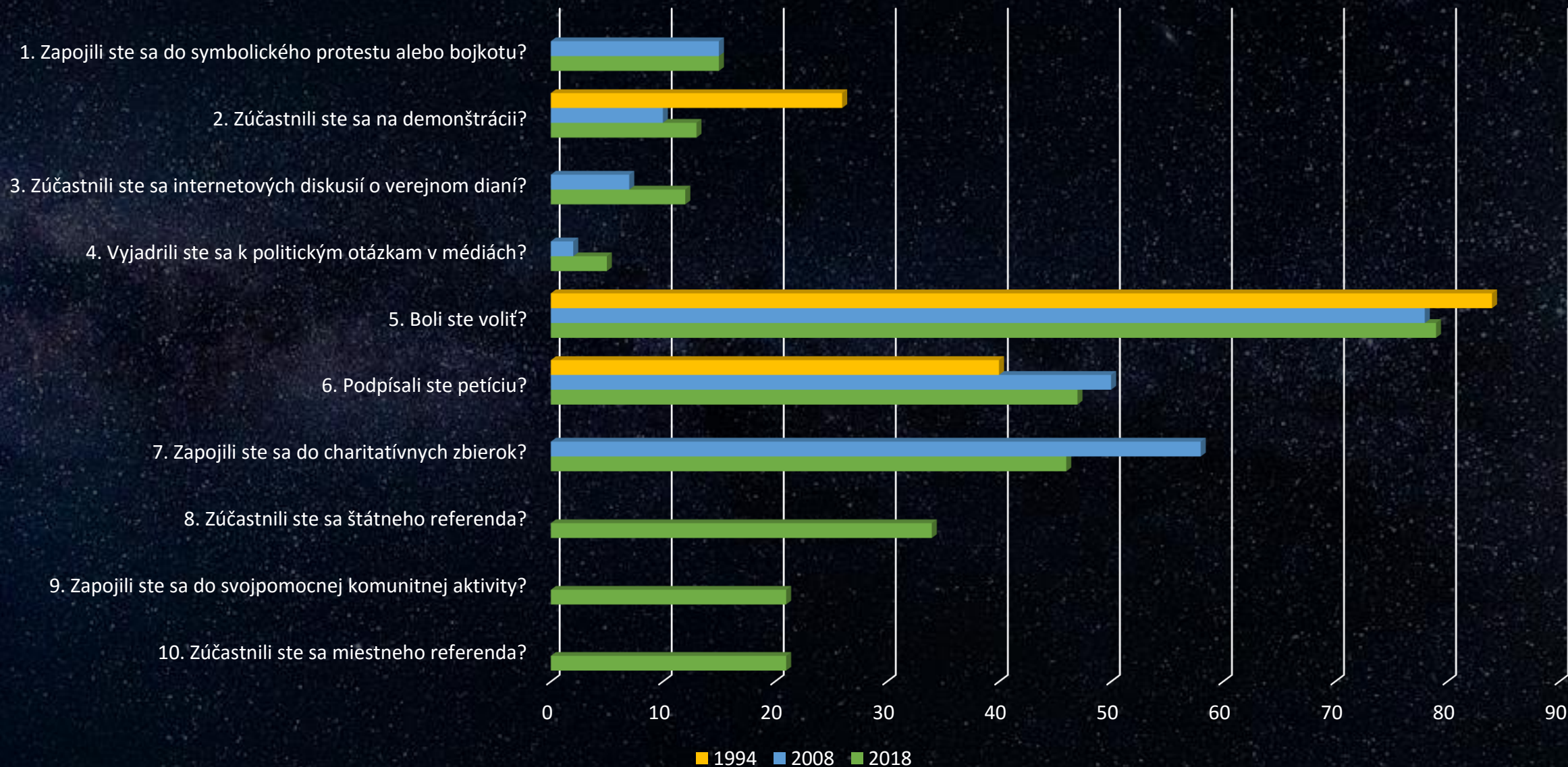

19. Aké formy participácie občania využívajú? – za posledných 10 rokov (faktor 1: individuálne formy)

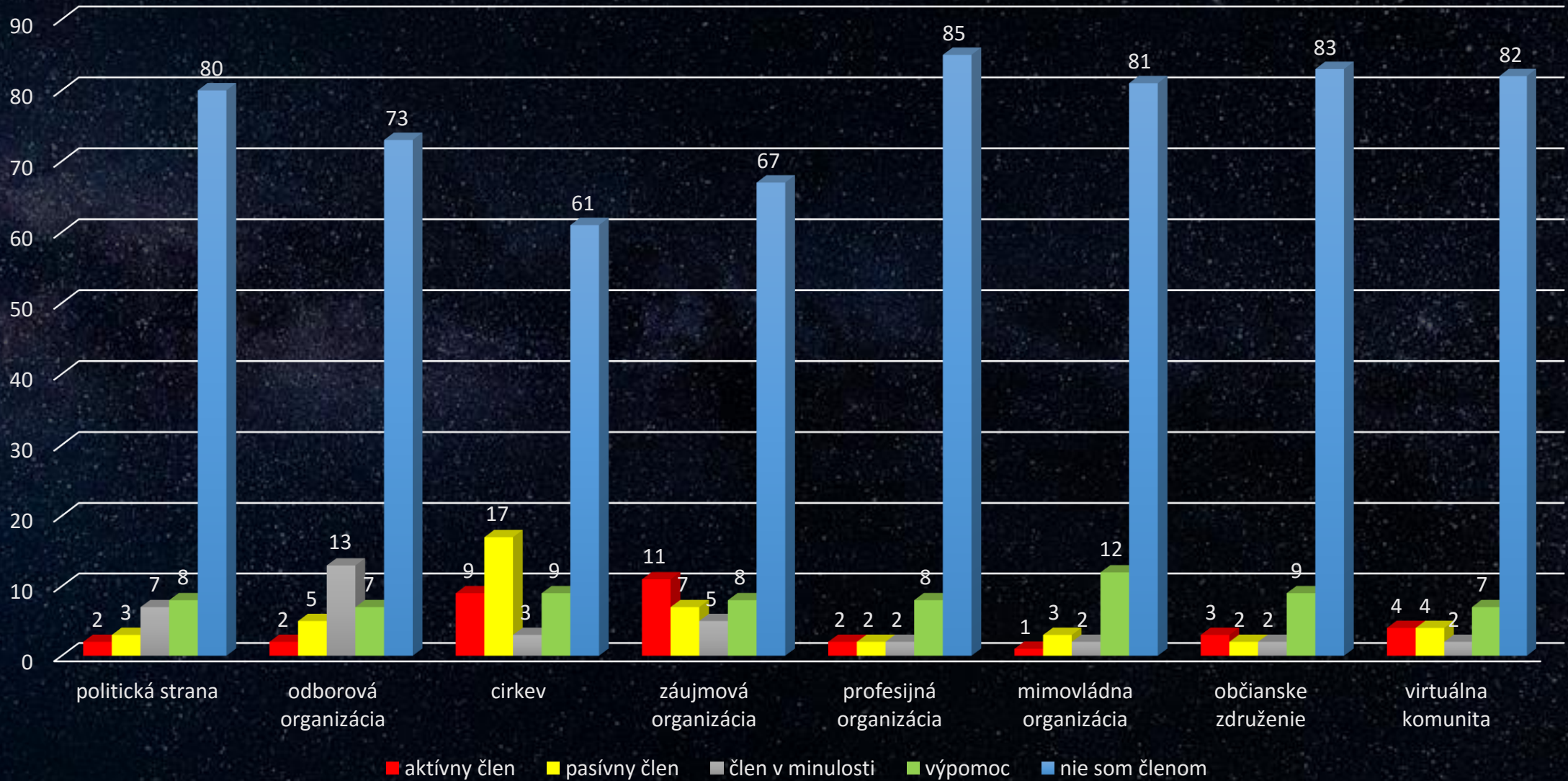
20. Aké formy participácie občania využívajú?

(faktor 2: protestné aktivity a internetové diskusie 1-4, faktor 3: kolektívne formy 5-10)

21. Zapojenie sa do politických a spoločenských organizácií

Prediktory participácie

- Individuálne
- Štrukturálne predpoklady - na strane verejnej správy (štátnej správy a samosprávy)
- na strane občianskej spoločnosti
- Vmedzerené premenné (postoje, hodnoty)
Pozn.: nie sú súčasťou prezentácie

Premenná participácia: 3 faktory

1. **individuálne formy** (účasť na verejných rokovaníach, obrátenie sa na politického činiteľa, pripomienkovanie zákona, práca v odboroch / pre MVO / pre politickú stranu, kandidovanie do verejnej funkcie, vyjadrenie sa k politickým otázkam v médiách, podanie žaloby pre porušenie povinností..)
2. **protestné aktivity a internetové diskusie** (protesty a bojkot, účasť na demonštráciách, internetové diskusie, publikovanie názoru v médiách)
3. **kolektívne formy participácie** (voľby, petície, charitatívne zbierky, referendum, svojpomocné komunitné aktivity)

Vybrané štrukturálne prediktory participácie (VS)

Zoradené podľa veľkosti efektu

Smer vzťahu	<i>Regresný model hodnotenia predpokladov zo strany samospráv na faktor kolektívnych foriem participácie</i>
+	1. Ponuka možností participovať
+	2. Kvalita administratívy v meste / obci
+	3. Rozsah oblastí, v ktorých samosprávy ponúkajú spoluprácu

Smer vzťahu	<i>Regresný model hodnotenia predpokladov zo strany ŠS na faktor kolektívneho protestu.</i>
-	Kvalita vládnutia na úrovni ŠS
+	Otvorenosť vlády voči mocensky slabším skupinám

Vybrané štruktúralne prediktory participácie (OS)

Zoradené podľa veľkosti efektu

Smer vzťahu	Regresný model hodnotenia predpokladov zo strany OS na faktor individuálnych foriem participácie.
+	1. Kedy by sa občania zapojili
+	2. Veľkosť sídla: 2-5 tisíc
+	3. Kraj: Bratislavský
+	4. Veľkosť sídla: 1-2 tisíc
+	5. Rozdiel v dôvere medzi členskými a nečlenskými skupinami

Zoradené podľa veľkosti efektu

Smer vzťahu	<i>Regresný model štrukturálnych premenných na strane OS na faktor kolektívnych foriem participácie.</i>
+	1. Kedy by sa občania zapojili
+	2. Dôvera v inštitúcie
+	3. Vnútro-skupinová dôvera
+	4. Kraj: Žilinský
+	5. Veľkosť sídla: 2-5 tisíc
+	6. Kraj: Bratislavský

Diskusia

Dobré vládnutie

- dôveryhodné
- partnerský otvorený dialóg
- tradičné formy participácie (voľby, účasť na petícii, referende) nestačia.

Deficit dôvery

- OS k vláde a k ostatným štátnym inštitúciám **(obr. č. 6)**.
- vnútri OS. Priepasť medzi dôverou voči „svojim“ a tými druhými, nepatriacimi do kategórie ich členskej skupiny. **(obr. č. 7)**

Dva piliere dobrého vládnutia narušené.

An aerial night view of a city, likely Oslo, Norway, showing a wide river with several boats and a cityscape illuminated by lights under a twilight sky. The text is overlaid on a semi-transparent circular area on the left side of the image.

Ako obnoviť dôveryhodnosť štátnych inštitúcií?

- ✓ Zapojiť verejnosť do správy vecí verejných.
- ✓ Odstrániť praktické prekážky participácie
- ✓ Pozitívna skúsenosť s participáciou
- ✓ Obnoviť dôveru v liberálnu demokraciu

Reálna skúsenosť: štrukturálne nerovnosti sa prehlbujú.

- ✓ Stačí otvorená a partnerská komunikácia, na problém zameraná diskusia a deliberácia?
- ✓ Stačí prax starostlivého zvažovania viacerých záujmov?

An aerial photograph of a European city square at dusk. The square is filled with a festival market, featuring numerous stalls with red and white striped awnings. The surrounding buildings are illuminated with warm lights, and a large, ornate building with a tall spire is visible in the background. The sky is a mix of blue and orange, suggesting sunset or sunrise.

Prečo deliberácia?

- ✓ nastoľuje jasné štandardy partnerskej a otvorenej diskusie
- ✓ definuje spôsoby ako postupovať pri vyjasňovaní problémov a hľadanií vhodných riešení
- ✓ konzultácie a spolourozhodovanie
- ✓ princíp inklúzie
- ✓ skladanie účtov a zdôvodňovanie
- ✓ otvorené toky informácií
- ✓ otvorenosť voči kritike verejnosti
- ✓ proaktívne opatrenia na vyrovnávanie možností zúčastniť sa

Ohrozené skupiny

(Obr. č. 13)

- ✓ príjmovovo najnižšia kategória,
- ✓ ženy
- ✓ dlhodobo chorí, ľudia s fyzickým a mentálnym znevýhodnením,
- ✓ s nižším vzdelaním,
- ✓ ľudia s odlišnou sexuálnou orientáciou...

Partnerský dialóg nielen s dobre organizovanými skupinami, s podnikateľmi a MVO.

Pre demokraciu a jej udržateľnosť je dôležitý proces pokračujúcej inkluzívnej adaptácie – rozširovania práv od elít k bežným občanom, vrátane tých najslabších (menších, nižších vrstiev...)

brazilský politológ Nylen

A nighttime photograph of a cityscape featuring a prominent cable-stayed bridge over a river. The bridge's central pylon is illuminated with bright lights, and its cables are visible. The city skyline in the background is lit up with various lights, and the river reflects the lights. The foreground shows a road with light trails from traffic.

Ako je na tom občianska spoločnosť?

Členstvo v spoločenských organizáciách:

- ✓ Viac ako 80% občanov nebolo a nie je členom žiadnej politickej strany, ani MVO, OZ, či virtuálnej komunity.
- ✓ 67% občanov nie je členom žiadnej záujmovej organizácie.

Diagnóza: spoločenská podvýživa.

Členstvo zvyšuje osobnú zaangažovanosť

Prečo sú spolky dôležité?

- ✓ Škola demokracie
- ✓ Akumulácia sociálneho kapitálu
- ✓ Akumulácia premostujúceho sociálneho kapitálu
- ✓ Politická účinnosť (Alexis de Tocqueville, Putnam)

Dôsledky

- ✓ chýba autentická skúsenosť s inakosťou, s odlišnosťou,
- ✓ skúsenosť s viacnásobnými a čiastočne sa prekrývajúcimi členstvami.
- ✓ nízka odolnosť voči strachu z cudzincov, z inovercov,
- ✓ nízka odolnosť voči dezinformáciám
- ✓ slabá sociálna kohézia a solidarita
- ✓ nízka imunita voči rasizmu a xenofóbii
- ✓ strach ohrozenia vlastnej kultúrnej identity

A nighttime photograph of a cityscape. In the foreground, a large, illuminated bridge spans across a body of water. In the background, a hill is topped with a large, illuminated castle or fortress. The sky is a deep blue, and the water reflects the lights from the bridge and the city.

Limity

- ✓ nedokončená analýza
- ✓ systematické odkrývanie vzťahov je na začiatku
- ✓ vmedzerené premenné:
  - hodnoty
  - prodemokratické postoje
  - autoritárstvo

Záver

Je deliberatívny model demokracie riešením štrukturálnych nerovností?

- ✓ Muži – ženy
- ✓ Väčšie a menšie mestá
- ✓ Kraj

Má liberálny model demokracie najlepšie roky za sebou?

**Je návrat k elitárstvu a exkluzivite pravdepodobný?
Je nevyhnutný?**

(Crouch, 2004, Harari, 2018).

Odporúčania

- ✓ evanjelizácia štátnej správy?
- ✓ pozícia v štátnej inštitúcii ako službe verejnosti
- ✓ étos sekulárneho humanizmu, pokory
- ✓ zodpovednosť a skladanie účtov
- ✓ prax diskusie a deliberácie
- ✓ viaceré perspektívy
- ✓ záväzok podpory participácie
- ✓ propagácia participatívnych možností a projektov

Ďakujeme za pozornosť!

Participácia, moja láska!

5. február 2019 Hotel Bôrik Bratislava